

L'esport a la biblioteca

El tennis, un esport poètic

R. Balius i Juli

L'any 1984, en preparar un article sobre el músic **Pau Casals** i la seva poc coneguda activitat esportiva "havia estat bon nedador, entusiasta excursionista i excel·lent tennista" considerant l'excel·lent personalitat del protagonista, volia adjuntar a la iconografia esportiva una il·lustració literària adient que enriqués el meu escrit. Un bon amic filòleg, poeta i jugador de tennis, em va assabentar de l'existència en l'obra de **Josep Carner**, d'un sonet anomenat *Joc de tennis*. Vaig aprofitar el primer quartet de l'esmentat poema, per encapçal·lar el treball. Aquest fet va motivar, a més, que una publicació de tanta difusió com la *Revista Olímpica* "amb edicions espanyola, francesa i anglesa" incorporés, possiblement per primera vegada, uns mots en català.

El meu amic va seguir interessant-se per la recerca d'altres composicions poètiques relacionades amb el tennis, i poc després va proporcionar-me un poema de **Joan Vinyoli**, que portava per títol *Passing-Shot*, i una prosa poètica de **Josep Vicenç Foix**, dins la seva obra *Gertrudis*. L'any 1986, es

va editar el llibre *Passió i Mite de l'Esport*, amb nombroses mostres de poemes, pintures, cartells, litografies i articles periodístics referents a diferents esports. L'autor, **Joaquim Molas**, conclou que l'esport més literari és el tennis i justifica aquesta afirmació publicant els esmentats poemes de **Carner**, **Vinyoli** i **Foix**, junt amb obres de **Guerau de Liost** (*Del tennis relatiu*), **Miquel Ferrà** (*Lawn-Tennis*), **Jordi Sarsanedas** (*Jardins*), **Gabriel Ferrater** (*Els Jocs*) i dos cal·ligrames de **Carles Sindreu**.

Semblava evident que el tennis és, o era, un esport que inspira, o inspirava, lirisme. Vaig poder reafirmar aquesta idea en ocasió de celebrar-se, l'any 1994, una exposició commemorativa del Centenari del naixement de **Josep Vicenç Foix**. En aquesta mostra s'havia dissenyat una sala que evocava una pista de tennis, dins la qual s'hi trobaven cinc personatges. **Pere Gimferrer**, responsable i autor d'aquest espai explica: "El punt de partença de la concepció d'aquesta sala em fou donat per un text del dietari de **Foix Catalans de 1918**, que narra la seva conversa

amb **Pompeu Fabra** en un club de tennis, en un moment en què tots dos eren imantats per la definitiva regularització de la llengua catalana literària. Ben naturalment, aquest text em duagué a un altre que, a *Gerrudis*, té també per escenari una pista de tennis, i que n'és el revers oníric i visionari. El tennis com a esport d'una generació de *sportmen* cívics, tennistes i fins i tot aviadors; el tennis com a contesa metafòrica d'idees; el tennis com escenari poètic, on és representada, en situacions al·legòriques, l'obsessió dels mites amorosos i eròtics.(...) Els cinc personatges presents a la pista de tennis són, d'una banda, **Fabra**, l'enginyer de la llengua; i de l'altra, els escriptors que duen a terme l'aplicació literària de la tasca de redreçament de **Fabra**, i que, en les coordenades de **Foix**, són **Carner**, **Riba**, **Folguera** i **Salvat-Papasseit**. Foren representats per maniquins...". **Foix** era un tennista convençut capaç de dir: "A mi, em plau el tennis; no solament perquè és un esport gairebé complet, amb tots els elements "aire, sol i cursa" que calen per a sentir-se físicament recobrat, ans també per un no sé què de lliure i de joïós. Em plau de jugar-hi molt de matí, quan els ocells a l'alba, davallen estarrufats a la pista o es complauen a picotejar la pilota si fas un "ciri", cosa que m'esdevé massa sovint. Ningú no hi crida, tothom hi ve content i mudat, i a qualsevol estació de l'any tot hi flaira a primavera". Extraordinària i bucòlica visió del tennis!

Em consta que el Mestre **Fabra** (Barcelona, 1888-Prades, 1948), que escrivia *tenis* i no pas *tennis* en el seu *Diccionari General*, practicava aquest esport, era soci del Reial Club Tennis Barcelona i va arribar a presidir, l'any 1935, l'Associació Catalana de Lawn-Tennis. La seva filla Carlota era, en opinió d'en Foix, "una molt bona jugadora."

Tot seguit reproduïxo, en un ordre més o menys cronològic, el recull poètic dedicat al tennis:

El mallorquí **Miquel Ferrà** (Palma de Mallorca, 1885-1947), durant els anys que va viure a Barcelona era un assidu assistent diari al Reial Club Tennis Barcelona, on s'explica que mantenia llargues converses amb **Pompeu Fabra**. Dins la "suite" de sonets *Sportswomen* (vegeu el núm. 54 d'Apunts d'Educació Física i Esports), inclou el poema *Lawn-Tennis*.

LAWN TENNIS

*Flor d'Albió, la virginal i forta
de faç de rosa i de cabell daurat:
per ella el lliure pler qui reconforta,
i el verd ombratge i les frescors del prat.*

*Percudint l'aire amb el resó tancat
da sa raqueta drift rellança,
juga el partit, més bella que en la dansa,
àgil i prompta al giravolt sobtat.*

*I cada atzar del joc se la'n du tota.
Si en tornar la pilota qui rebota
sembla un gentil desdeny son moviment,
en perseguir-la adelerada frisa,
amb la gràcia viril d'una Artemisa,
la curta vesta batessant al vent.*

LAWN TENNIS

*Flor de Albión, la virginal y fuerte, de
faz de rosa y de cabello dorado; para
ella, el libre placer que reconforta, y el
verde umbroso y el frescor del prado.*

*Percutiendo el aire con la cerrada res-
onancia de su raqueta cuando el drift
devuelve, juega el partido, más bella
que en la danza, ágil y pronta al giro
repentino.*

*Y a cada azar del juego se da por entero.
Si al devolver la pelota que rebota pare-
ce un gentil desdén su movimiento, a
perseguirla anhelosa se apresura, con la
gracia viril de una Artemisa, el corto
traje palpitante al viento.*

Sens dubte **Josep Carner** (Barcelona, 1884-Brussel·les, 1970), que era un home de món, periodista, polític i diplomàtic, jugava al tennis. El seu sonet *Joc de Tennis* està dedicat a Concepció Soler.

JOC DE TENNIS

*Anaves damunt l'herba de la prada
i volava el teu braç adolescent,
i pel filat de la raqueta alçada
travessava la llum del sol ponent.*

*La pau dominical tan desesmada
i ta faç d'angeleta i el rabent
joc seriós m'encisen la diada.
D'un rector reformat, pàl·lidament,*

*et veia filla; entorn del presbiteri
col·lies roses; contes de misteri
amaves i el blanquatge i els infants.*

*Jo, oficial, de Singapur venia.
Alt vermellenc, et feia cortesia...
Carros de fenc passaven odorants*

JUEGO DE TENIS

*Por la hierba del prado caminabas, y volaba
tu brazo adolescente; y por la red de la raqueta
alzada se filtraba la luz del sol poniente.
La paz dominical, desanimada, tu rostro an-
gelical y aquel veloz y serio juego todo lo em-
brujaban. Te veía, borrosa, hija de un párro-
co reformado. Cogías rosas cerca del presbite-
rio; te gustaban los cuentos de misterio, el
blanco de las paredes y los niños.
Yo, oficial, de Singapur volvía. Alto, rubori-
zado, te saludaba... Pasaban olorosos carros
de beno.*

Ja he esmentat el tarannà tennístic de **Josep Vicenç Foix** (Barcelona, 1894-1987). Jugava a la Societat Esportiva Pompeia, club fundat l'any 1905, situat en la part baixa del barri de Gràcia, on es produí la conversa amb **Pompeu Fabra**, sobre "què li semblaven uns poemes en prosa que li havia demanat llegir, i que jo vaig escriure ara fa tres o quatre anys. Ha mogut el cap, sense dir res, com si volgués significar sí i no. En demanar-li si hi havia trobat faltes, ha somrigut i ha respost: "Què us diré!" Desconec si entre la prosa poètica, que no queda pas clar si **Fabra** havia o no corregit, si trobava el fragment de l'obra *Gertrudis*, que a continuació transcriu.

*Les parets del court eren, aquest matí, tan altes que m'han fet oblidar el
fiacre on tu m'esperaves, i els ocells. Intentava amidar-les, quan s'hi han
obert quatre finestrals, de cinc metres, closos per llances en totes direccions.
Un perfume intensíssim de paper d'Armènia ha envaït la pista mentre una
mà invisible escrivia un nom damunt cada obertura: Ofèlia, Virgínia,
Laura, Julieta. Quan anava a reprendre el partit, el meu company de joc
havia desaparegut i de la meua raqueta en restava només l'ombra estrafeta,
allargassada entre les dues ales fosques de l'angle del mur. A l'entrada del
club, el fiacre, sense cavalleria ni auriga, sense tu, oh Gertrudis!, era la
desferra secular d'una antiga carrossa reial.*

*Las paredes del court eran, esta mañana, tan altas que me han be-
cho olvidar el simón donde tu me esperabas y los pájaros. Intentaba
medirlas, cuando se han abierto en ellas cuatro ventanales, de cinco
metros, cerrados por lanzas en todas direcciones. Un perfume intensí-
simo de papel de Armenia ha invadido la pista mientras una mano
invisible escribía un nombre sobre cada abertura: Ofelia, Virginia,
Laura, Julieta. Cuando iba a remprender el partido, mi compañero
de juego había desaparecido y de mi raqueta quedaba solo la sombra
contrabecha, extendida entre las dos alas oscuras del ángulo del
muro. A la entrada del club, el simón, sin caballería ni auriga, sin
ti, ¡oh Gertrudis!, era el despojo secular de una antigua carroza
real.*

En aquests tres primers poemes de tipus intimista i al·legòric, l'esport s'utilitza únicament per emmarcar una situació anecdòtica personal del poeta. **Foix** dedica a la memòria de **Joan Salvat-Papasseit** (Barcelona, 1894-1924) un sonet rememorant escenes juvenívoles, que em fan suposar la possible, encara que sorprenent, presència d'aquest a les pistes de tennis.

*Ab!, si amb levites de verda llustrina
Ens amaguéssim darrera aquells sacs.
Per quan vindran les noies, i, manyacs,
Cantéssim nadalenques amb sordina!*

*I, si ploqués, darrera una cortina
Coféssim la corona com els Mags,
I en fer petar per la cambra els xerracs
Totbom digué que som de rel divina!*

*O anéssim tots plegats cap a les pistes
i amb la raqueta empaitéssim ocells
Mentre els estels fan niu al cim dels tells*

*I els núvols, a ponent, són ametistes
Que dibuixen la gèpa dels camells
On cavalquem amb barbes futuristes!*

*Ab!, si con levitas de verde lustrina, nos es-
condiésemos detrás de aquellos sacos, para
cuando vengan las chicas, y, dóciles, cantáse-
mos villancicos con sordina.*

*Y, si lloviese, detrás una cortina, nos ciñése-
mos la corona como los Magos, y haciendo so-
nar por la habitación las matracas, todos di-
jeran que somos de origen divino.*

*O fuésemos todos juntos hacia las pistas y con
la raqueta persiguiéramos pájaros, mientras
las estrellas anidan en la cima de los tilos
Y las nubes, a poniente, son amatistas, que di-
bujan la giba de los camellos, donde cabalga-
mos con barbas futuristas!*

Jaume Bofill i Mates, anomenat **Guerau de Liost** (Olot, 1878-Barcelona, 1933) en el poema *Del tennis relatiu*, a partir d'una situació tennística enutjosa, viscuda repetidament, inventa una metàfora xocant, encara que certament cruel.

DEL TENIS RELATIU

*En un relleix petit de la muntanya
el nostre camp de tennis bem plaçat:
mates d'avellaner li fan costat,
Vent que les mou, la xarxa estireganya*

*Com que en el joc no som encara mestres,
les pilotes rodolen al pendís.
Després que n'hem perdudes cinc o sis,
per terra, enfellonits, llencem els estres.*

*Oh car amic, company de melangia!
He descobert, per esvair-la, un truc.
Tindrem al camp, en gabial de bruc,
de conillets porquins tota una cria.*

*Cada conill faria de pilota,
elàstic, resignat i cabdellat,
amb una rialleta, mig ganyota,
quan endevinaria que és llençat.*

*I cada volta que, amb jugada forta,
engegaríem la pilota lluny,
descabdellant-se i una mica torta,
per ella sola ens tornaria al puny.*

RELATIVO AL TENIS

*En un pequeño vellano de la montaña, hemos
emplazado nuestro campo de tenis; lo arrojan
matas de avellano. Viento que las mueve, la red
estiraja.*

*Como en el juego no somos aún maestros, las pe-
lotas ruedan por la pendiente. Después de haber
perdido cinco o seis, por tierra, enojados, tira-
mos los trastos.*

*¡Oh querido amigo, compañero de melancolía!
He descubierto para disiparla un truco. Ten-
dremos en el campo, en jaula de brezo, una cría
de conejillos de Indias.*

*Cada conejillo haría de pelota, elástico, resig-
nado y hecho un ovillo, con una sonrisilla, me-
dio mueca, cuando adivinase que iba a ser lan-
zado.*

*Y cada vez que, en fuerte jugada, arrojásemos
lejos la pelota, desovillándose y un poco desvia-
da, por si sola volvería a nuestra mano.*

Joan Vinyoli (Barcelona, 1914-1983), en una extraordinària poesia, *Passing-Shot*, estableix una analogia al·legòrica entre el joc de tennis, que demostra conèixer profundament i la tràgica condició d'home.

PASSING-SHOT

*Instal·lat ja de temps en una
plataforma de somnis
estèrils, desfibrats, sense un ordit,
per contrast amb el joc
de cada dia a la pista
vermella, piconada,
on reboten duríssimes a cada
cop les pilotes de fúria que em llancen
els contraris,
com un boig, ara al fons,
ara a la xarxa, intento córrer,
saltar, ajupir-me, redreçar-me,
mai prou flexible, mai prou fort, mai a temps
a tornar els passing-shots que em tiren
a cada instant.*

*Se prou que sinc
perduda la partida, que de res
no serveixen els breus
moments de descans entre joc
i joc, la tovallola humida
que et mulla el front, el vas
de tònica o de te*

*— no cal pensar en el dòping
que per això ja és tard.*

*Ara jo dic: què fer
de la resta de vida que em queda,
massa gastada, massa inútil
per seguir el joc?*

*M'ho sé: fins a l'últim
dia de tots
aniré mal corrent, mal caient, no sabent
o no tenint valor per acabar
sense un crit ni una queixa.*

*M'instal·lo novament
a la petita plataforma
del somnis, cada cop
més fràgil, sempre a punt
de caure i despertar-me
del tot.*

PASSING-SHOT

*Instalado desde hace tiempo en una plataforma de
sueños estériles, desfibrados, sin urdimbre, por con-
traste con el juego de cada día en la pista roja, apiso-
nada, donde rebotan durísimas a cada golpe las pe-
lotas llenas de furia que me lanzan los contrarios,
como un loco, ahora al fondo, ahora a la red, intento
correr, saltar, agacharme, enderezarme, nunca bas-
tante flexible, nunca bastante fuerte, nunca a tiempo
de devolver los passing-shots que me tiran a cada
instante.*

*Sé muy bien que tengo perdida la partida, que de
nada sirven los breves momentos de descanso entre
juego y juego, la toalla húmeda que te moja la frente,
el vaso de tónica o de té —no hay que pensar en el do-
ping, que para esto ya es tarde. Ahora yo digo: ¿que
hacer del resto de vida que me queda, demasiado
gastada, demasiado inútil para seguir el juego? Lo
sé: basta el último día de todos iré corriendo mal, ca-
yendo mal, no sabiendo o no teniendo valor para
acabar sin un grito ni una queja.*

*Me instalo nuevamente en la pequeña plataforma de
los sueños, cada vez frágil, siempre a punto de caer y
despertarme del todo.*

Gabriel Ferrater (Reus, 1922-Sant Cugat del Vallès, 1972) i **Jordi Sarsanedas** (Barcelona, 1924), en dos llargs poemes, inclouen el tennis com element anecdòtic dins el context general de l'obra. En *Els Jocs*, Ferrater que s'autodefineix "doctrinari, ple d'odis intel·lectuals", utilitza el tennis per realitzar una crítica classista càustica i demagògica.

ELS JOCS (fragment)

(...) *M'arribo fins
al club de tennis Barcelona, que és
un club de rics, i vaig mirant els cochbes
que s'arregleren a la porta, plens
de la voluntat bona d'ésser cochbes
de rics: com si diguéssim, de tenir
una certa ànima. Hi ha un MG
d'esport, del nou model disminuït
que no fa gaire vaig llegir que ha estat
fet per una certaine couche d'acheteurs
qui trouvent les modèles existants trop chers:
i vol dir els rics barcelonins, suposo.
Vaig vorejant la tanca. En un cantó
hi ha un court mal disposat, on es confinen
els nens principiants, i sempre els cauen
pilotes fora. Surt el nen, tot ros
(i blanc immaculat, car en el joc
no hi possa prou convicció). S'esvera
quan veu a fora uns garrofers dramàtics
i uns nens molt bruts que juguen a futbol
tan malament com ell al tennis: més
vivament, això sí. Coneix la por
i de la porta estant, busca amb els ulls
la pilota, i no deixa el seu recer
fins que l'ha vista. La plega, i se'n torna
corrents, mort de vergonya si ensopega
i s'alça el crit golut de la canalla
que aguaitava una taca de l'albat.(...)*

LOS JUEGOS (fragmento)

(...) *Me llego hasta el Club de Tennis Barcelona,
que es un club de ricos, y voy mirando los cochbes
que se alinean a la puerta, llenos de la buena vo-
luntad de ser cochbes de ricos, como si dijéramos, de
tener una cierta alma. Hay un MG esport, del
nuevo modelo reducido que no hace mucho leí que
había sido hecho para una certaine couche
d'acheteurs qui trouvent les modèles exist-
tants trop chers: y quiere decir los ricos barcelo-
neses, supongo. Voy bordeando la cerca. En una
esquina hay un court mal dispuesto, donde confi-
nan a los niños principiantes, y siempre se les caen
las pelotas fuera. Sale el niño, muy rubio (y blan-
co immaculado, pues en el juego no pone mucha
convicción). Se sobresalta cuando ve afuera unos
algarrobos dramáticos y unos niños muy sucios
que juegan a fútbol tan mal como él a tenis; Más
vivamente, eso sí. Conoce el miedo y, desde la
puerta busca con los ojos la pelota, y no deja su re-
fugio hasta que la ha visto. La recoge, y vuelve co-
rriendo, muerto de vergüenza si tropieza y se le-
vanta el grito voraz de la chiquillería que ace-
chaba un fallo del inocente.(...)*

Jordi Sarsanedas en *Jardins*, dins una visió poc optimista de la natura, introdueix uns versos dedicats al tennis, que crec són un contrapunt assedegador.

JARDINS (fragment)

(...)
*El noi és bru,
ella no tant.
Jugan a tennis
vestits de blanc.
La terra es roja.
Damunt la pell
la llum és dolça
com un anyell.
Quan la pilota
salta el filat
el cos dels joves
s'ha aquietat.
Miren enlaire,
miren el bosc,
miren la calma
de llur repòs.
(...)*

JARDINES (fragmento)

(...) *El chico es moreno, ella no
tanto. Juegan al tenis vestidos de
blanco. La tierra es roja. Sobre la
piel, la luz es dulce como un corde-
ro. Cuando la pelota salta la cerca
de alambre, el cuerpo de los jóvenes
se ha aquietado. Miran hacia
arriba, miran el bosque, miran la
calma de su reposo. (...)*

El que va estar campió i cronista del tennis, **Carles Sindreu** (Barcelona, 1900-La Garriga, 1974), va dedicar uns cal·ligrames als tennistes Alonso i Flaquer, dos dels seus contrincants més qualificats. Reprodueixo el destinat al català Flaquer.

FLAQUER

CALIGRAMA

*Abanico que se mueve ceremonioso y lento –
la bola se desliza sobre cojines de plumas cortadas/
contactos acariciadores/
temblor de violoncelo lejano/
rompe el aire/
luces de colores suaves/
neblinas finas/
sueño sueño sueño/pernod/
muere la trayectoria donde la claridad es ciega y resbaladiza*

Possiblement el joc de tennis actual, de saque-volea i pocs "ciris", espanta els ocells i els impedeix picotejar la pilota i alhora espanta els poetes, els quals difícilment podran trobar avui inspiració intimista i al·legòrica en aquest esport. Malgrat això, el tennis encara té bards. Acabaré amb un poema inèdit, que gentilmente m'ha fet arribar aquell amic meu filòleg, poeta i jugador de tennis, en **Josep Maria Fulquet** (Barcelona, 1948). El titula, a l'igual que **Carner**, *Joc de tennis*. **Fulquet** descriu l'instant definitiu d'un partit perdut, després de tants esforços d'un braç, que al contrari del que idealitzava **Carner**, ja no és adolescent. Penso que és una metàfora del desencís de l'home que, després de molt lluitar, veu frustrar-se un projecte que potser era vital.

JOC DE TENNIS

per a Francesc Llongueres

*Després de tants esforços
sota el sol inclement,
el drive definitiu no és bo,
i el vol amplíssim de la llum
et confirma la sort
del joc suprem.
Metàfora del temps
i de la vida,
no braç adolescent
en la benigna tarda,
t'adones finalment
de la futilitat del gest
en la costosa espera del no res:
un rastre lleu de pols
sota la llum d'abril, tan clara.*

JUEGO DE TENIS

*Después de tantos esfuerzos bajo el sol in-
clemente, el drive definitivo no es bueno,
el vuelo amplísimo de la luz te confirma
la suerte del juego supremo.
Metáfora del tiempo y de la vida, no
brazo adolescente en la benigna tarde, te
das cuenta finalmente de la futilidad del
gesto en la costosa espera de nada: un
rastros leve de polvo bajo la luz de Abril,
tan clara.*

Vull tranquil·litzar el lector dient-li, que en Josep Maria Fulquet després d'aquell desafortunat partit, no s'ha desencisat i ha seguit jugant a tennis amb renovat entusiasme.